

DS Jaco Zuurmond

4e van de zomer

Deuteronomium 30, 9-14 / Lucas 10, 25 – 37

Wie is jouw naaste geworden

Gemeente van de Levende,

Wie van deze is volgens u de naaste geworden van hem die in de handen van de rovers viel?

Zo'n drie weken geleden overleed mijn Oom Peter. Oom Peter was getrouwd met een zus van mijn moeder, Tante Inge. En tante Inge heeft een heel bijzonder 'beroep' gehad:

Toen hun eigen kinderen groot waren is Tante Inge namelijk gaan zorgen voor pasgeboren baby'tjes die op één of andere wijze door hun eigen moeder of eigen ouders ongewenst waren. Direct na de geboorte werden zulke kindjes dan naar mijn tante gebracht, die dan drie, vier, vijf maanden voor hen zorgde. Om zo ruimte te scheppen voor goede oplossingen. Want ongewenst zwanger zijn is één ding, om vervolgens afstand te doen van zo'n pasgeboren kindje, dat is nog wat anders. En dankzij mensen als mijn tante werd wat tijd geschapen voor dat soort ongekend grote vragen. En ondertussen zorgde mijn tante ervoor dat er in die eerste drie, vier, vijf maanden in ieder geval een overvloed van liefde en warmte zou zijn voor dat nieuwe mensje.

Jarenlang stond zo het huis – én het leven – van mijn oom en tante in het teken van de kleine medewoner. Hartverscheurend was altijd weer het afscheid.

Drie jaar geleden overleed mijn tante. En natuurlijk kwamen toen weer kostbare gedachten aan deze mooie fase in haar leven boven.

Kort daarna... werd mijn oom ziek. Langzaam maar zeker trok de kracht weg uit zijn lichaam. Het huis waarin hij alleen was achtergebleven – waarin hij overigens ook geboren was – werd te groot. En dus werd de thuiszorg ingeschakeld. En vanuit de thuiszorg kwam... Sabine.

En Sabine – u raadt het – was als klein baby'tje door mijn tante en oom opgevangen. In datzelfde huis waar mijn oom nog steeds woonde, waar hij geboren was, en van waarin hij wilde sterven, had zij haar eerste levensmaanden doorgebracht. Een huis vol warmte en liefde.

En nu zorgde Sabine in datzelfde huis voor mijn oom Peter. Vol warmte en liefde.

En Sabine bleef komen, al die maanden, ook toen het steeds slechter ging met mijn oom. Door haar trouw werd Sabine heel belangrijk voor mijn oom. Ze kon zo goed luisteren. Ze wist zo veel van hem.

Ook in het hospice, waar mijn oom zijn laatste dagen doorbracht, bleef Sabine komen. En toen Oom Peter de laatste zegen ontving was Sabine erbij. Zij las een mooi gedicht van Ad den Besten:

*Gij hebt, o God, dit broze bestaan gewild,
hebt boven 't naamloze mij uitgetild.
Laat mij dan dankbaar leven, de volle tijd,
geborgen in de bevende zekerheid,
dat ik niet uit dit smal en onvast bestand
van mijn bestaan zal vallen dan in uw hand.*

Tijdens de begrafenis las Sabine dit gedicht nogmaals.

Wie, goede mensen, wie in dit verhaal (waarin ik, werkelijk waar, nog niet één letter heb aangedikt) – wie in dit verhaal is volgens u de naaste geworden van wie?

Dankzij de NBV valt ineens dat 'worden' op.

Naaste ben je niet... de naaste is ook niet een morele kwestie van iets dat jij zou moeten doen voor de ander.

De naaste overkomt je. Naasten wórdten wij voor elkaar. Dat wij elkaar tot naast zijn, dat overkomt ons, als een wonder.

Wie is in jóuw leven jóuw naaste geworden?

Zullen we vanuit dit zo andere perspectief nog even terug-kijken naar het Evangelie van deze morgen? Want bij nader inzien vallen, zo kijkend, in de dialoog tussen Jezus en de wetgeleerde een aantal dingen op. De woordkeus van de wetgeleerde is, bij nader inzien, zo veelzeggend. Herkenbaar trouwens ook...

Al de eerste vraag, waarmee het gesprek begint, is opvallend:

“Meester, wat moet ik doen om deel te krijgen aan het eeuwige leven?”

Wat opvalt is dat de wetgeleerde in zijn vraag zo bij zichzelf blijft. Wat moet ik doen... zodat ik iets krijg?

Eigenlijk is het een heel hedendaagse manier van vragen. Het ik in het midden.

Het egocentrisme, als kenmerk van onze tijd, heeft blijkbaar oude wortels.

Maar de wetgeleerde had ook kunnen vragen... wíj zouden ook kunnen vragen... naar eeuwig leven voor de ander: Meester, hoe geeft ik anderen deel aan het eeuwige leven. Hoe bevorder ik het leven van de mensen met wie ik samen leef?

De wetgeleerde begint bij zichzelf – wat moet ik doen - , en eindigt bij zichzelf – zodat ik krijg -. En daarmee is de ruimte voor de naaste van meet af verstopt. Voor het wonder van de naaste is binnen dit taalveld in feite geen ruimte.

De tweede vraag van de wetgeleerde is, bij nader inzien, al even opvallend: “Wie is mijn naaste?”

Wie *is* mijn naaste - maar het gesprek ging toch over *dóen*? Wat moet ik *dóen*, zo had aanvankelijk de wetgeleerde gevraagd. En hij had zijn antwoord gekregen. “*Dóe* dat”, had Jezus gezegd, nadat de wetgeleerde de twee hoofdgeboden had geciteerd: De Heer uw God liefhebben, en de naaste als jezelf. “*Dóe* dat”.

En dan dus vraagt de wetgeleerde: “Wie *is*...”

Een opvallende formulering – een opvallende verschuiving.

Zou het niet meer logisch zijn geweest wanneer de wetgeleerde een doe-vraag had gesteld. Hoe *dóe* ik dat dan, die naaste liefhebben? Hoe *dóe* ik naastenliefde? Maar in plaats van met een doe-vraag komt de wetgeleerde met een is-vraag.

De wetgeleerde vraagt, heel modern, naar een definitie. Wie is mijn naaste?

In zo’n vraag wordt in feite juist afstand genomen van de naaste. Er wordt – op een voor ons moderne mensen overigens zeer herkenbare wijze - een theorie van de naaste gemaakt. De naaste wordt geobjectiveerd. En vervolgens wordt hoogstens nog wat mét de naaste gedaan: ik zal jou wel even helpen... of, wat kan ik aan jou verdienen. De naaste is dan object van ons egoïsme – óf van onze goedgedadendrang - en uiteindelijk maakt dat dus geen verschil. Want waar de naaste object is, daar verdwijnt de naaste als wonder uit het beeld. De naaste mag geen naaste zijn.

Jezus geeft daarom geen antwoord, maar corrigeert de vraag. Ga heen en doe net zo, zo zegt Jezus als hij het verhaal van de barmhartige Samaritaan heeft verteld. *Dóe* net zo. Naaste-zijn is niet een kwestie van weten, van objectiveren, wie *is* mijn naaste om vervolgens áán de naaste te handelen. Naaste zijn is alleen een kwestie van doen. Naaste zijn is in elke handeling van het leven de nabijheid van de ander toelaten. Onontkoombaar verbonden zijn met die ander: Volstrekt afhankelijk ben ik van jou. De wondere ervaring dat er geen ‘ik’ is zonder ‘jij’ – dat is wat naasten aan elkaar doen.

Tenslotte valt *nóg* iets op in die tweede vraag van de wetgeleerde – in wie wij zo onze eigen manier van vragen en denken herkennen.

Heb de Heer, uw God, lief... en uw naaste als uzelf - zo citeert en combineert de wetgeleerde de twee hoofdgeboden uit de bijbelboeken Deuteronomium (6:5) en Leviticus (19:18).

De vraag die de wetgeleerde vervolgens stelt betreft het tweede gebod: het gebod van de naaste. Wie is eigenlijk mijn naaste?

Maar met dat hij deze vraag stelt hoeft een andere vraag blijkbaar niet gesteld te worden. Het citaat begon immers met ‘Heb de Heer, uw God, lief’...

En wie is eigenlijk... God?

Blijkbaar is dát voor de wetgeleerde géén vraag. God is toch bekend? God is voorondersteld. In de tempel, in het leerhuis, in de kerk, in ons geloof, in ons ongeloof al evenzo. Wie God is, dat weten we. Daarover hebben we geen vragen.

Totdat... we ontdekken dat de vraag naar de naaste alles te maken heeft met het overslaan van de vraag naar God.

Wie is eigenlijk mijn naaste...

Tweeduizend jaar later herkennen we in deze vraag van de wetgeleerde maar al te zeer de vraag van onze tijd... onze tijd vol egoïsme én éénzaamheid...

Zou die vraag misschien wel zo hevig zijn omdat we, net als de wetgeleerde, vergeten zijn de vraag naar God te stellen.

Wie God is, dat weten we wel?

Waar God wordt geannexeerd, waar God ons eigen 'bezit' wordt... daar wordt de medemens net zo makkelijk geannexeerd, daar wordt onze medemens net zo makkelijk bezit...

God wordt een stukje van onszelf. En met hetzelfde gemak make we de medemens een stukje van onszelf.

Waardoor we onze medemens als naaste gelijk kwijt zijn.

Vandaag wordt ons een ander verhaal verteld.

Het verhaal van een God die nooit ons bezit zal worden. Die nooit samenvalt met welke theorie wij ook van hem maken – een God die zich altijd weer zal onttrekken aan elke definitie die wij van hem geven - hetzij in onze vroomheid, hetzij in onze zgn. 'ongelovigheid'. Een God die zich nooit laat 'objectiveren'.

Een God nooit samenvalt met onze wensen en verlangens, verlengstuk van ons egoïsme en egocentrisme.

Jezus vertelt ons vandaag het verhaal van een God die gebeurt. Ons ondanks. Maar steeds weer gebeurt. Een God die ons steeds weer overkomt – **in die allerdiepste ervaring van totale afhankelijkheid. Geen ik zonder jij.**

En dan de wondere ervaring dat die afhankelijkheid – die totale afhankelijkheid van onze naaste - een zegen is.

Dan is God, onze allernaaste, heel dichtbij.

Vol verwondering beseft mijn nicht, de dochter van mijn oom en tante, ineens:

Ik heb er een zusje bij.

Amen